

ВЕРБАЛЬНІ І НЕВЕРБАЛЬНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ “ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО”

Ейвас Л. Ф.,

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. Досліджується питання вибору методів навчання задля якісного засвоєння теоретичних знань, набуття практичних умінь та навичок студентами навчальних закладів художньо-педагогічної освіти з курсу “Декоративно-прикладне мистецтво”.

Ключові слова: сприймання, мислення, здатність до навчання, вербальні і невербальні методи навчання, якість засвоєння знань.

Аннотация. Исследуется вопрос выбора методов обучения для качественного усвоения теоретических знаний, приобретения практических умений и навыков студентами учебных заведений художественно-педагогического образования по курсу “Декоративно-прикладное искусство”.

Ключевые слова: восприятие, мышление, способность к обучению, вербальные и невербальные методы обучения, качество усвоения знаний.

Annotation. The question of choice of methods of teaching for the high-quality mastering of theoretical knowledge's, acquisition of practical abilities and skills is explored by the students of educational establishments of artistically-pedagogical education on a course “Decoratively-applied art”.

Keywords: perception, thought, capacity for teaching, verbal and un verbal methods of teaching, quality of mastering of knowledge's.

Постановка проблеми. Розвиток суспільства вимагає розширення галузі вищих навчальних закладів, які готують фахівців з навчання та виховання дітей засобами мистецтва. Свідоме застосування вербальних і невербальних дидактичних методів у навчальному процесі викладання фахових дисциплін безпосередньо впливає на якість засвоєння знань студентами факультетів і навчальних закладів художньо-педагогічної освіти, та сприяє формуванню майбутнього спеціаліста. Роботу виконано у відповідності до державних документів – Законів України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, до Державної національної програми “Освіта: Україна ХХІ століття” та плану НДР Криворізького державного педагогічного університету.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання вибору методів навчання досліджено у наукових працях Бабанського Ю. К.,

Голант Є. Я., Лордкіпарідзе Д. О., Алексюк А. М., Мойсеюк Н. Є., Гуржій А. М., Жук Ю. О., Волинського В. П. Сучасні науковці розглядають також ефективність використання прийомів класичної дидактики у поєднанні з візуальними можливостями масової комунікації. Пехота О. М., Прессман Л. П. та ін.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження було визначити співвідношення вербальних та невербальних методів навчання, їх вплив на якість засвоєння знань зі спеціальних фахових дисциплін (на прикладі викладання “Декоративно-прикладного мистецтва”) на факультетах та навчальних закладах художньо-педагогічного профілю.

Результати дослідження. Сприймання є безпосереднім чуттєво-предметним відображенням довколишнього світу. Відбиваючи предмети й явища в сукупності їх якостей за умови безпосереднього впливу на органи чуття, сприймання служить регулятором взаємодії особистості з навколишнім світом. Природу та механізми чуттєвого сприймання досліджено у наукових працях Ананьєва Б. Г., Аргамонова І. Д., Веккер Л. М., Виготського Л. С., Леонтьєва О. М., Лурії А. Р. та ін. Відомо, що органи чуттів сприймають слухові, зорові, дотикові та інші сигнали-відчуття. Оскільки сприймання (на відміну від відчуттів) – процес суто індивідуальний, суб’єктивний, то образи, які виникають в уяві кожної окремо взятої особи, можуть суттєво відрізнятися один від одного, але підлягають загальним закономірностям та синтезуються у процесі мислення.

Теоретично, мислення – є оперування символами, знаками. У дійсності ж мислення – це оперування не самими по собі символами або знаками, а об’єктом, визначеним в уявленні [3; 214]. Така особливість мислення дає можливість індивідууму пізнавати нове через співставлення уже існуючих уявлень та їх синтез. Розвиток мислення є поступовим переходом від наочно-дійового через наочно-образне до словесно-логічного. У процесі мислення задіяні права (недомінантна), ліва (домінантна) півкулі та інші ділянки головного мозку, що визначають види розумової діяльності та здатність до навчання [1, 2, 3, 7].

За визначенням З. І. Калмикової [7; 290], здатність до навчання умовляється сукупністю інтелектуальних якостей особистості таких як:

- узагальненість розумової діяльності й спрямованість на абстрагування й узагальнення істотного у матеріалі;
- усвідомлення мислення, що визначається зіставленням його практичної та словесно-логічної сторін;
- гнучкість розумової діяльності;
- стійкість розумової діяльності;
- самостійність мислення, його здатність сприймати допомогу.

Завдання викладача фахових дисциплін (ДФМ) – забезпечити умови для правдивого, відповідного до дійсності, повного й усебічного сприйняття та осмислення навчальної інформації, враховуючи неоднорідність студентського складу: наявності більш і менш здібних, більш і менш розвинутих; здатності одних сприймати дидактичний матеріал відразу, “на льоту”, в той час, коли іншим потрібні додаткові індивідуальні пояснення.

У навчальному процесі викладання декоративно-прикладного мистецтва можуть бути використані словесні, наочні та практичні методи навчання за джерелом передачі та сприймання інформації [6; 303-309]. Вони умовно розподілені на вербальні (словесні) та невербальні (наочні). Практика викладання спеціальних дисциплін показує, що зазначені методи застосовуються як окремо, так і комбінуються одні з іншими.

Слід визначити низку *вербальних* (від лат. *verbalis* – словесний) методів, які використовуються на заняттях з курсу ДФМ. Такими є: розповідь, бесіда, написання та обговорення рефератів з проблем декоративно-прикладного мистецтва, письмове викладення критеріїв ведення самого творчого процесу та методики виконання твору ДФМ в різних матеріалах (за аналогом або до власної творчої роботи).

Вочевидь, успіх засвоєння знань з фахової дисципліни “Декоративно-прикладне мистецтво” частково залежить від ступеню попередньої підготовки студента, здатності його до навчання, та й від тих дидактичних методів, пріоритет яким віддається викладачем в силу специфіки факультету або освітнього закладу.

Вербальні методи, які застосовує викладач, а також його власні “мовні коди” є ефективним засобом дидактичного впливу [5]. Художник-педагог володіє спеціальною мовою що інтегрує образотворчий досвід. Застосовуючи усну мову, яка інтонаційно та стилістично, має здатність формувати образи в уяві студента, викладач не повинен підміняти її “читанням вголос”. Помилки мовлення, скутість педагога при викладенні послідовності образотворчих дій можуть призвести до неправильного розуміння студентами завдання, а як наслідок, до хибного виконання практичної роботи. Надмірна стилістична витонченість, лекторський тон та використання великої кількості складно побудованих речень гальмують сприйняття навчального матеріалу, знижують потяг до творчого його осмислення (історія та теорія розвитку видів ДПМ; етнічні витoki прикладних ремесел України). Проводячи бесіду, викладач користується і мовою діалогічною, як такою, що може змінювати своє емоційне забарвлення в залежності від ситуації, від важливості інформації, від кількості осіб, які беруть в ній участь. Структура такої мови не може бути жорсткою, вважаючи на можливу реакцію аудиторії у вигляді запитань та мовних пауз, логічних щодо виконання практичних навчально-творчих робіт (форескізних пошуків, створення ескізів композицій декоративних виробів, роботи над декоративним твором в матеріалі).

Використання наочно-експресивної мови – має за мету створити яскравий образ в уяві слухача, надати можливість інтерпретувати почуте у власній практичній творчій роботі [6]. Такий тип мови доцільно використовувати при поясненні завдань з декоративної композиції, або при обговоренні тематичної творчої роботи за будь-яким напрямом ДПМ (аплікація, флористика, мозаїка, батік, гобелен, вітраж, різьблення та ін.). У даному випадку мова викладача є своєрідним еквівалентом зоровим образам та може бути комбінованою з мімікою, жестикуляцією тощо.

У дидактичній практиці *вербальні* та *невербальні* методи досить часто комбінуються у процесі виконання навчальних вправ, лабораторно-практичних робіт, коли правильна послідовність технологічних або творчих дій потребує не тільки словесних, але й практичних пояснень, доповнених демонстрацією завершених

декоративних творів та творів-аналогів (ДПМ, розділи: “Основи художнього розпису тканини. Батік” – навчальні вправи з опанування технікою “холодного батіку”, “гарячого батіку”, “вільного розпису”, “бандаи”; “Основи художнього ткацтва. Гобелен” – вправи на з’єднання різьколірних утків основними способами, опанування прийомів різнофактурного ткацтва).

Використання літератури добре проілюстрованої, насиченої кольоровими репродукціями, рисунками, схемами та фото (підручник, навчально-методичний посібник, методичні рекомендації, книги з історії декоративно-прикладного й образотворчого мистецтва, довідники з технології обробки матеріалів, виставкові каталоги тощо) є традиційним джерелом отримання навчальної теоретичної інформації.

Але чи не найголовнішу роль у процесі якісного засвоєння знань студентами закладів художньо-педагогічної освіти відіграють *невербальні* методи навчання. Саме від невербальних методів залежить наочно-образне мислення, емоційно-насичене сприймання, розвиток образної пам’яті. Методи демонстрації, ілюстрації та сама естетика навчального середовища [4] (методичні планшети, демонстраційні стенди, професійно обладнане робоче місце студента, мобільна виставка семестрових навчально-творчих робіт) мають стимулювати та спрямовувати інтерес студента до навчальної діяльності. Демонструючи на заняттях декоративні вироби в матеріалі (їх текстурну та фактурну побудову, стилістику їх декору), процеси створення того, або іншого витвору декоративно-прикладного мистецтва (загальну художню послідовність, технологічні закономірності), викладач концентрує увагу студентів на їх суттєвих художніх властивостях, дає поштовх до самостійної творчості, вчить аналізувати бачене (композиційний аналіз), дає поштовх до самостійної творчої діяльності. Методи ілюстрації дають можливість демонструвати об’єкти зображення у вигляді схем, репродукцій, фотографій, методичних планшетів та технологічних карток (технологічні прийоми в ткацтві, розпису тканини, різьбленні, вишивці). Сучасні засоби масової комунікації дозволяють користуватися можливостями комп’ютерів та цифрових фотоапаратів для комплектування бази ілюстративного матеріалу (електронні ілюстровані посібники, фото студентських навчально-

творчих робіт, фото витворів декоративно-прикладного мистецтва з художніх музеїв, виставок, конкурсів тощо).

Висновки. Проведене дослідження дозволило виявити співвідношення вербальних та невербальних методів навчання, використання яких в умовах викладання фахових дисциплін сприяє якісному засвоєнню спеціальних знань, що безпосередньо впливає на процес становлення майбутнього художника-педагога.

Перспективи подальших досліджень. Актуальність проблеми для системи художньо-педагогічної освіти передбачає продовження дослідження, а отримані результати – перевірки і впровадження у навчальний процес.

Література

1. Арнхейм Р. Искусство и визуальное восприятие. – М.: Прогресс, 1974. – 364 с.
2. Беспалов Б. И. Действие. Психологические механизмы визуального мышления. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1984. – 189 с.
3. Брушлинский А. В. О мышлении и его развитии // Хрестоматия по возрастной и педагогической психологии. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1981. – 304 с. – С. 214
4. Бутенко В. Г. Педагогічні умови ефективного використання художнього середовища в естетичному вихованні школярів // Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в сучасних умовах: Збірник наукових праць. – Херсон, ХДУ, 2004. – С. 36-38.
5. Макаренко А. С. Вибрані педагогічні твори. Статті, лекції, виступи. – Харків: Радянська школа, 1947. – 281 с. – С. 111.
6. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Навчальний посібник. 3-є видання, доповнене, 2001. – 608 с. – С. 303-309.
7. Хрестоматия по возрастной и педагогической психологии. Работы советских психологов периода 1946-1980 гг. / Под ред. И. И. Ильясова, В. Я. Ляудис /. – М.: Изд-во Московского университета, 1981. – 304 с. – С. 290-291.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК ПРІОРИТЕТНА ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Зенькович Ю. О.,

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. У статті розглядається проблема ціннісної компетентності в умовах навчання вищої школи. Дається аналіз понять компетентність, компетенції.

Ключові слова: компетентність, ціннісні компетенції.

Анотація. В статье рассматривается проблема ценностной компетентности в условиях обучения высшей школы. Дается анализ понятий компетентность, компетенции.